

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VIII.

V sredo 31. maliga serpana (julija) 1850.

List 31.

Kdo smé bolno živino ozdravljati?

Po cesarskih postavah smé le tisti bolezní ozdravljati, naj bojo človeške ali živinske, ki se je zdravilstva učil, in ki je po dokončanim uku v šoli veljavno pismo dobil, de ima pravico ozdravljanja.

Vsak drug, ki nima take pravíce v rokah, pa vunder ljudi ali živino ozdravlja in za to še plačilo jemlje, je mazač (Curpfuscher), zoper kteriga so cesarske postave dane, de se ima kaznovati (štrafati).

Kér smo bili unidan pri neki taki očitni sodbi v Ljubljani pričjoči, pri kteri je bil živinsk mazač v ječo za 5 dni obsojen, smo slišali ga se izgovarjati, de ni vedil za tako postavo, in je prav zvito zraven pristavil, de je mislil, de v potrebi smo si clo dolžni eden drugimu pomagati v vsih zadevah.

Čeravno po postavah to nobeniga ne zagovarja, de postave ni vedil, kér vsako dano postavo mora tisti vediti, kteriga zadéva, smo se vunder namenili, od mazačev in mojstrov-skazov v „Novicah“ kaj spomniti in sploh naznaniti, de mazaštvo je po cesarskih postavah oestro prepovedano, in de vsak, ki se tega kriviga storí, bo kaznovan.

K mazačem se pa ne štejejo samo možaki in babe, ki brez uka in pravíce živino ali ljudi ozdravljajo, temuč tudi vsi konjederci (Wasenmeister) od zadnjiga do perviga, če še tako mogočniga in „kunšniga.“

Vsak konjederc, če se z ozdravljanjem živine peča, je mazač, in zoper njega so še posebne postave dane, de se ne smé z bolno živino pečati. Če je za to tožen, zapade kazni.

Postava zoper konjederce je že stara, ki jo je že cesarica Marija Terezija dala. Čeravno je takrat še veliko menj pooblastenih živinskih zdravnikov bilo, je vunder že vladarstvo za potrebno spoznalo, konjedercam ozdravljanje živine oestro prepovedati, zato ker je skušnja učila, de neizučeni mazači veliko več škode storé kakor prida, in de so dostikrat konjederci v škodo cele dežele kužne bolezni zatrosili.

To bi imela še vsakimu človeku pamet dati, de kdor se ni kakiga rokodelstva (antverha) dobro učil, ga tudi nikdar dobro ne bo znal. Spoznanje bolezni pa ni kako sirovo rokodelstvo, ampak je umetnost, ki se opira na natančno poznanje telesnih opravil in tavžent in tavčent razločkov, ki so med boleznimi. Iz tega, de je konjederc že večkrat živini kožo oderl in po verhu bolne dele ogledal, si ni še nobene zdravilne vednosti pridobil. Če bi to bilo, bi znal tisti, ki barve dela, tudi malati, — tisti, ki les seka, tudi orgle delati, — tisti, ki platno tkè, tudi srajce šivati i. t. d.

Vsa konjederska zdravilna vednost je tedaj, kakor vsaciga družiga, ki se ni te umetnosti učil in je ni večkrat skušal, le puhla, poveršna mazarija brez nog in glave. Včasih jo scer tudi kak mazač prav zadéne

— ali slepa kura tudi včasih zerno najde, in natora dostikrat sama pomaga brez vsiga zdravilstva; ja natore moč je tako velika, de dostikrat premaga neumniga zdravnika in neumne zdravila.

V družih rečéh imamo še bistre samouke, — ali v zdravilnih rečéh ne more samouk nič „stuhtati“, ker mnogoverstno ravnanje in notranja moč natore se da le po natanjčnim poduku spoznati.

Pa — „v nesreči moramo eden družimu pomagati“ — je rekel zviti mazač. To je res, in je tudi prav v sili. Ali, prijatel mazač! povej nam: ali boš ti tudi zares pomagal? Ali bi ne bila večkrat veliko večí sreča, če bi setí živine ne bil dotaknil? Ali ne boš ti s tem, de svoje sosede s svojo „kunštjo“ slepariš, jih premotil, de namest v nesreči umniga živinskiga zdravnika iskati, pri tebi pomoči išejo? Lej! to je tvoja narveči pregreha, de ti takó ljudi zapelješ, de dostikrat še zoper cesarske postave ravnajo, ktere so v nalezljivih in kužnih boleznih predpisane. Če pa ti pri tem morebiti še svojo kmetijo ali rokodelstvo zane-mariš ali clo na kol obesiš, in se kakor „kunšniga“ zdravnika okoli klatiš in plačati daš, do cesar nimaš pravíce, tedaj prav „kontrabantar“ živinozdravilstva postaneš — to je pregreha, zoper ktero so cesarske postave.

Pa boš morebiti rekel: „Saj se ne silim ljudém; kaj morem jez za to, de imajo ljudjé zaupanje do mene?“ Zna biti, de imajo nevedni ljudjé zaupanje do tvoje „kunšti“, in vsak gospodar zna s svojo kravo ali s svojim konjem zares storiti kar hoče — to je vse res: ali ti, prijatel mazač! ti nimaš pravíce živine ozdravljati. Če ni bolezin kužna, ne bo gospodar živine kaznovan, če jo je tebi ozdravljati dal, tode ti boš kaznovan, de si se podstopil, jo ozdravljati; — če je pa bolezin kužna, de se iz tega še kakšna druga nesreča zgodi, bosta pa ti in gospodar v luknjo prišla. Takó vелеvajo postave, in takó se je zgodilo tudi unkrat tistim, ki so imenovanimu mazaču svojo živino ozdravljati dali.

Od garij in lišajev pri živini.

Prav pogostama se sliši, de imajo zlasti konji letas garje ali lišaje (Schäbe, Krätze).

Ta kužna bolezin izvira večidel iz nesnažnosti, če se živina vsaki dan pridno ne češe in večkrat ne koplje, — izvira tudi od slabe kerme (futra) in če živina strada, — pa jo tudi ena živina od druge naleze, če zraven nje stoji, ž njo dela, se z ravno tistim štrigelnam češe i. t. d. Tudi človek jo zna nalesti.

Garjeva živina se mora tedaj nar poprej od vse druge ločiti, — mesto, na kterim je stala, se mora z lugam čisto omiti ali pa z apnam pobeliti, — komat in vsa druga oprava se mora čisto oprati, — štrigelj in kertače naj se do čistiga speró.